

Aparte vwo-afdeling voor leerlingen met een hoog ontwikkelingspotentieel

VIA Hageveld Heemstede

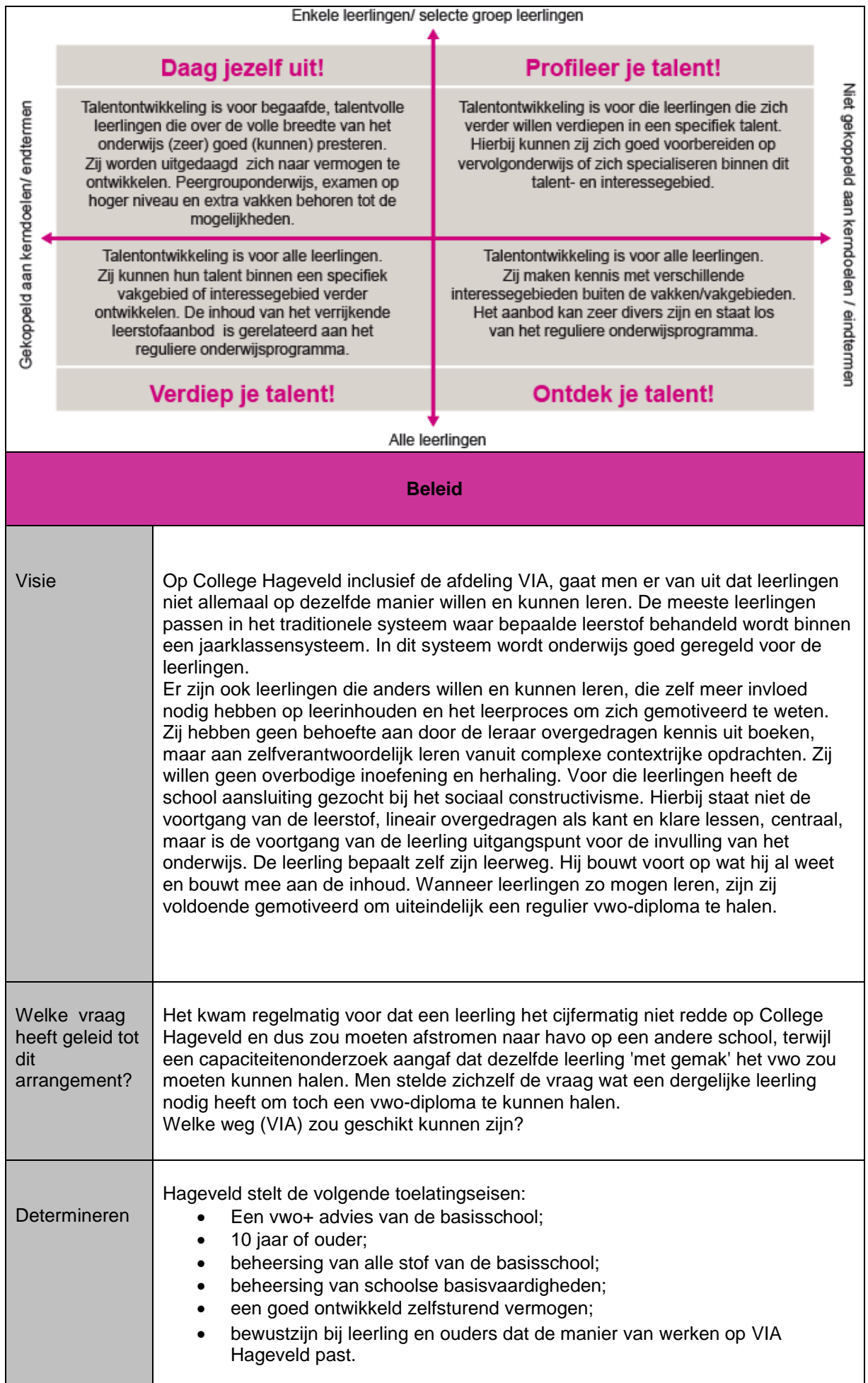
Beschrijving van het arrangement	VIA Hageveld is een aparte voltijds vwo-opleiding voor leerlingen met een hoog ontwikkelingspotentieel die vanaf de brugklas uitgedaagd worden hun eigen weg vorm te geven richting een vwo-diploma. Zij maken eigen keuzes ten aanzien van de reguliere leerstof van vakken. Zij kunnen zelf inplannen hoe en wanneer ze hieraan werken en wanneer ze toetsen maken. Een derde tot de helft van de tijd besteden zij aan zogenaamde prestaties, grote complexe opdrachten die zo veel mogelijk met 'het echte leven' te maken hebben. Dit biedt een contextrijke uitdagende leeromgeving. Met behulp van ontwikkelingslijnen werken zij doelgericht aan persoonlijke ontwikkeling en algemene vaardigheden.
Toegevoegde waarde van dit arrangement voor leerlingen	Leerlingen die een grote behoefte hebben aan autonomie, aan ruimte om zelf uit te zoeken hoe een en ander in elkaar steekt zowel qua persoonlijke ontwikkeling als qua leerstof, komen aan hun trekken op VIA Hageveld. Zij leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces. Door te werken aan de prestaties, leren ze niet alleen voor hun vwo-diploma maar zeker ook voor het verdere leven en een vervolgstudie in HBO of WO. Ze krijgen inzicht in hun kwaliteiten en uitdagingen. Ze hebben de mogelijkheid om binnen de prestaties te werken aan interesses en talenten. Daarnaast is er binnen het programma nog een aantal keuzeonderdelen, het zogenaamde Voer van Buiten. Dit zijn gastlessen, excursies e.d. die wekelijks worden georganiseerd en die aansluiten bij het thema van de periode. non scholae sed vitae discimus niet voor school maar voor het leven leren wij
Schoolgegevens	VIA Hageveld is onderdeel van het zelfstandige atheneum College Hageveld in Heemstede. Op College Hageveld zitten ongeveer 1300 leerlingen, op VIA Hageveld 62 (2014). VIA Hageveld loopt door tot en met klas 6. Meer informatie over VIA Hageveld: http://www.hageveld.nl/VIA/tabid/300/Default.aspx Contactpersoon: Ronald Haak, onderwijskundig begeleider, rhaak@hageveld.nl

Arrangement in beeld

Bij dit arrangement is het kwadrant 'Daag jezelf uit!' van toepassing. Een zorgvuldige toelatingsprocedure bepaalt of leerlingen wel of niet worden toegelaten. Wanneer de leerlingen eenmaal op VIA zijn toegelaten, worden ze uitgedaagd om hun potentieel te verzilveren in een vwo-diploma. Ze kunnen leren op een manier die aansluit bij hun behoeften.

slo

Inbedding	<p>VIA Hageveld is ingebed in Hageveld College vanuit de visie dat leerlingen verschillende leerwegen nodig hebben om uiteindelijk hun potentieel te verzilveren in een vwo-diploma. Er is draagvlak binnen de school en een behoefte om VIA Hageveld ook duurzaam financieel te verankeren.</p> <p>De leerlingen doen uiteindelijk mee met het reguliere eindexamen. VIA heeft voor de bovenbouw wel een eigen Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) dat recht doet aan de uitgangspunten van VIA maar uiteraard wel past binnen de wettelijke kaders.</p>
Ontwikkelpunten	<ul style="list-style-type: none"> • De praktijk leert dat er een spanningsveld is tussen enerzijds de openheid van de prestaties, de complexe opdrachten, en anderzijds de behoefte van leerlingen aan structuur en duidelijkheid over doelen en eisen die gesteld worden om zo diepgang te garanderen. Steeds weer is dit een aandachtspunt. • Het registreren van de resultaten van voortgangstoetsen kan niet in een registratiesysteem dat er van uit gaat dat alle leerlingen op hetzelfde moment dezelfde toets doen. Deze werkwijze vraagt om een individueel gericht systeem. Men is bezig een aangepaste variant van het administratiesysteem MAGISTER te realiseren. • Verdere optimalisatie van de praktijk is nodig. Leraren zijn heel veel tijd kwijt voor het voorbereiden van de workshops, het maken van de voortgangstoetsen en het begeleiden van de leerlingen die veelal een eigen planning hebben voor de vakken. Ook het maken en begeleiden van de prestaties vraagt veel van leraren. • Bij de talen en wiskunde is een ontwikkelpunt te kijken hoe de lesstof vanuit het grote geheel (de kerndoelen voor de onderbouw en de eindtermen voor de bovenbouw) geordend en geïnstrueerd kan worden. • Ondanks de toelatingseisen krijgt men toch leerlingen binnen die op VIA Hageveld onderpresteren en veel moeite hebben met de werkwijze. De school zoekt naar wegen om deze leerlingen goed te begeleiden. Met name het organiseren, plannen en leren leren vraagt om nadere invulling qua begeleiding. Men wil wel vasthouden aan de vrijheid in keuzes voor de leerlingen, het top down leren bij de vakken en het werken met prestaties, want dat maakt het onderwijs op VIA juist anders dan het regulier. Dit levert een spanningsveld op en een noodzaak tot accepteren dat ook VIA een systeem is dat niet voor iedere leerling met een hoog ontwikkelingspotentieel goed werkt. • De vraag hoe deze aparte afdeling duurzaam uit eigen middelen gefinancierd kan worden, moet worden uitgewerkt. Op dit moment wordt er een gedeelte bekostigd vanuit subsidiemiddelen, w.o. facilitering van een projectleider en extra uren voor de mentoren en leraren.
Praktijk	
Leraren	<p>Een aantal leraren die les geven op VIA, heeft een scholing gevolgd van het IVLOS om het top down lesgeven te leren. Anderen leren dit in de praktijk, ondersteund door de onderwijskundig begeleider. Leraren moeten een goed overzicht hebben van de lesstof van hun vak zowel in relatie tot de kerndoelen vwo onderbouw als de eindtermen van het vwo examen. Zij moeten bedenken hoe ze instructie kunnen geven vanuit het geheel (de kerndoelen voor de onderbouw en de eindtermen voor de bovenbouw) en niet van uit kleine leerstofeenheden. Zij ordenen lesstof dus op een geheel andere manier. Zij zijn meer coach dan kennisoverdrager. Zij zijn bereid om ondersteunend te zijn aan de leerweg die de individuele leerling maakt.</p> <p>Omdat de leerling op een zelf gekozen moment aan kan geven een voortgangstoets te willen maken, moet de leraar eenzelfde toets in meerdere versies maken. Leraren hebben een stimulerende en open houding naar de leerling die op zijn eigen manier uitprobeert of hij de lesstof beheerst. Een perfectionistische leerling moet gestimuleerd worden om überhaupt een poging te</p>

doen een toets te maken; een leerling die de ene na de ander poging waagt en meer volgens *trial and error* werkt, moet gestimuleerd worden een betere beoordeling te maken over de vraag of hij voldoende individuele progressie heeft geboekt om de toets opnieuw te maken.

Leraren kunnen bij het maken van de prestatie-opdrachten hun eigen passie en interesse kwijt. Tegelijkertijd vraagt dit veel tijd en energie: zij leggen contacten met externe opdrachtgevers of verzinnen een 'echte opdracht'. Ook het begeleiden vraagt veel tijd, en is tegelijkertijd heel boeiend.

De persoonlijke mentor van iedere leerling moet goed los kunnen laten en inspringen op het moment dat het echt nodig is. Dit vraagt om een open houding naar, een groot vertrouwen in, en goede afstemming met die leerling. Een belangrijke vraag die de mentor steeds weer aan de leerling stelt is: wat heb jij nodig om in deze periode delen van de leerstof te beheersen zodat er voldoende voortgang zit om na drie jaar de onderbouw of bovenbouw vwo te kunnen afronden. Dit veronderstelt dat een mentor een goed contact heeft met de vakleraren en inzicht heeft in hoe zij in de workshops de lesstof behandelen en hoe de voortgangstoetsen in elkaar zitten.

Het lerarenteam is bij uitstek een lerend team dat bereid is steeds weer verder te gaan op hun zoektocht naar optimaal onderwijs voor leerlingen met een hoog ontwikkelingspotentieel. Kritisch kijken naar de eigen rol is in deze zoektocht essentieel.

Quotes van leerlingen over deze zoektocht:
 'Wij zijn proefkonijnen, maar wel heel tevreden proefkonijnen'
 'Elke periode is anders, maar wel beter'.

Onderwijsprogramma

Het onderwijs gaat uit van top down leren, onderzoekend/ ontwerpnd leren en de autonomie van de leerling.

Top down leren is het tegengestelde van bottom up leren. Bij top down leren wordt er vanuit het geheel, de context, een complexe opdracht gegeven van waaruit gekeken wordt wat je aan kennis en vaardigheden nodig hebt om de complexe vraagstelling te beantwoorden.

Onderzoekend en ontwerpnd leren bevorderen dat de leerling zichzelf vragen stelt en zelf op onderzoek uitgaat om de vragen te beantwoorden.

De autonomie van de leerling wordt bevorderd door middel van optimale differentiatie in tempo, aanpak en het maken van keuzes.

In de praktijk betekent het dat er 2/3 tot 1/2 van de gebruikelijk lestijd voor de vakken wordt ingeroosterd. Daarin vindt vakinstructie en oefening plaats. Instructie wordt gegeven in zogenaamde workshops waar de leerlingen per week op in kunnen tekenen. De vakken zijn verdeeld in vier domeinen: alfa (de talen), bèta (de exacte vakken), gamma (de maatschappijvakken) en delta (de kunstvakken en lichamelijke opvoeding).

Wanneer een leerling wil weten of hij voldoende progressie toont in het beheersen van de lesstof, maakt hij een voortgangstoets. Bij de meeste vakken kan deze meteen op het eindniveau onderbouw worden gemaakt (bij bèta en gamma). Bij de talen en wiskunde is de voortgangstoets gesplitst in twee niveaus waarbij het tweede niveau overeenstemt met eindniveau onderbouw.

Leerlingen kunnen voortgangstoetsen maken op aanvraag. In ieder geval is het tweemaal per jaar verplicht een voortgangstoets te maken per vak. Zo is er inzicht in de voortgang van de leerling.

De tijd die vrij komt besteden de leerlingen aan het werken aan 'prestaties': grote, complexe opdrachten met liefst echte opdrachtgevers. Een voorbeeld van een prestatie is het ontwerpen van een verticale speeltuin in Amsterdam. Een ander voorbeeld is de opdracht een campagne te voeren op een basisschool om het probleem van de 'plastic soep' onder de aandacht te brengen. Een prestatie integreert vakken en laat leerlingen top down werken. Leerlingen werken individueel of in groepjes. Het vraagt belangrijke vaardigheden zoals omgaan met frustratie, doorzetten, plannen en presenteren.

Om zicht te krijgen op de algemene en persoonlijke vaardigheden zijn er zogenaamde ontwikkellijnen gemaakt in de vorm van rubrics. De leerling schaaft

	<p>zichzelf in, mede met behulp van feed back van leraren, medeleerlingen en ouders. Hij bepaalt per periode aan welke vaardigheden hij gaat werken en schaaft zich na die periode voor die specifieke vaardigheden beargumenteerd opnieuw in.</p> <p>Leerlingen presenteren twee keer per jaar hun portfolio aan ouders, mentor en andere belangstellenden. Het portfolio bevat bewijsstukken van de prestaties en de ingevulde ontwikkellijnen.</p> <p>De resultaten van voortgangstoetsen (in %) en de beoordelingen van prestaties (met letters) vindt continu plaats via MAGISTER. Er is geen sprake van doubleren of overgaan. Wel is het zo dat indien een leerling gedurende langere tijd en ondanks het inschakelen van intensieve begeleiding niet tot voldoende voortgang komt, er gekeken wordt naar alternatieven buiten VIA.</p>
Leerlingen	<p>Leerlingen ervaren veel ruimte voor het maken van keuzes. Per periode bepaalt de leerling welke workshops hij volgt en hoe vaak en wanneer hij werkt aan de prestaties. Ook kiest de leerling aan welke Voer van Buiten- activiteiten hij deelneemt.</p> <p>Leerlingen worden uitgedaagd om een eigen bijdrage te leveren aan de invulling van de prestaties. Wanneer zij een beter idee hebben over de vraagstelling, de uitvoering van het onderzoek, of de doelen die gesteld worden, kunnen zij dit aangeven.</p> <p>Zij lopen tegen eigen grenzen aan. Er wordt veel van hen verwacht op het gebied van organiseren, plannen en zicht op beheersing van de vakleerstof. Zij worden veel minder aan de hand genomen dan in het reguliere onderwijs. Daarentegen worden zij juist ondersteund hun eigen leerproces ter hand te nemen. Die ondersteuning krijgen zij van vakleraren, van medeleerlingen en van de persoonlijke mentor. Het vraagt van de leerling een bijna volwassen attitude en reflectie op eigen handelen. Op het moment dat dit lukt, geeft dit veel voldoening. Op momenten dat het niet lukt, kan het zorgen voor frustratie en vastlopen. En als het goed is, zijn juist die moeilijke momenten mooie leermomenten.</p>
Belonen en certificeren	<p>Twee keer per jaar presenteren de leerlingen hun portfolio met daarin bewijsstukken van de prestaties en de ingevulde ontwikkellijnen. Ouders, mentor en andere belangstellenden zijn het publiek. Als er sprake is van echte opdrachtgevers dan worden de resultaten ook altijd aan de opdrachtgever gepresenteerd. Het portfolio is een bewijs van de door de leerling gemaakte ontwikkeling in brede zin, zowel cognitief als persoonlijk.</p> <p>Twee keer per jaar is er ook een delpresentatie met een voorstelling en/of een tentoonstelling waarin het gemaakte werk te zien is.</p> <p>Het doel van de VIA Hageveld is het behalen van een vwo-diploma.</p>

Samenwerken met externe partijen en doorstromen vervolgonderwijs (HBO en WO)

Het reguliere College Hageveld werkt samen met universiteiten, bijvoorbeeld in het Pre-University College van Rijksuniversiteit Leiden en het Excellentieprogramma van Vrije Universiteit Amsterdam. Via Hageveld sluit daar bij aan. Er is samenwerking met bedrijven, gemeente en andere instanties bij het werken met prestaties en voor de Voer van Buiten- activiteiten.

Wat betreft de doorstroom naar het WO, is er de verwachting dat leerlingen een meer overwogen keuze kunnen maken voor een vervolgopleiding omdat ze bij de prestaties kunnen werken vanuit eigen kwaliteiten en interesses, en in het gehele onderwijs wordt gewerkt aan de persoonlijke ontwikkeling. Zo ontdekken zij zelf het profiel dat het beste bij hen past. Veel leerlingen zijn één of meer jaren versneld. Zij zullen dus jong de overstap naar het WO maken. Wellicht bieden de University Colleges voor hen een goede opleiding en een veilige omgeving.

Tips voor startende scholen

- Zorg voor draagvlak bij het gehele team en ondersteuning door de directie.
- Werk met leraren die er bewust voor kiezen om in dit concept te werken.
- Stel een (intern) onderwijskundige aan als een projectleider.
- Maak gebruik van externe expertise om belangrijke leerbehoeften van leerlingen met een hoog ontwikkelingspotentieel te vertalen naar het vernieuwende onderwijsconcept.
- Bedenk heel goed wat de doelgroep is, wat je onder hoogbegaafd verstaat, welke begeleiding nodig is en welke begeleiding haalbaar is.
- Realiseer je dat elke leraar de juiste expertise nodig heeft om aan die begeleiding gestalte te geven.
- Wees zelf een lerend team in de grote zoektocht naar steeds verdere optimalisatie van het onderwijsconcept.
- Accepteer dat ook dit nieuwe onderwijsconcept niet dé oplossing is voor alle leerlingen met een hoog ontwikkelingspotentieel.

